

Benyomások, tapasztalatok

Utólag visszagondolva, elutazásom előtt elképesztően keveset tudtam az amerikai iskoláról, pedig az iskola működéséről hivatalos leírás érkezett. Az általános tudnivalók – még itthon – valamelyest megnyugtattak, hogy aztán New Yorkban kiderüljön, bár minden igaz, mégis minden valahogy másképp működik, vagy legalábbis más hatást kelt.

A tanítási nap

Előre tudtam, hogy heti 25 órában (ott annyi a kötelező) fogok New York egyik legjobb középiskolájában irodalmat tanítani, biztonságos, középosztálybeli környéken, és hogy a mi fogalmaink szerint a gimnázium hatalmas: mintegy 3000 gyerek jár oda. Az órák 40 percesek, és a tanár köteles a tanítás egész idatartama alatt – függetlenül attól, hogy van-e órája – az épületben tartózkodni. Az ott töltött hónapok tapasztalata alapján egy nap rendje így festett: az első óra 7,49 órakor kezdődött, és 40 percig tartott. Utána 4 perc szünet következett. A második óra utáni szünetet nem tanítás, hanem 20 perces ún. „official class” követte. Ezután a tanítás szabályosan folytatódott. A diákok napi nyolc órát töltöttek az iskolában: az első órától a 8-ig (ami 1,49 órakor végződött), vagy a másodiktól a 9-ig (ebben az esetben 2,33 órakor fejeződött be számukra a tanítás).

A 8 órából 6 volt tanóra, 1 az ebédszünet (az 5-6-7. órák valamelyike) és egy óra szabad tanulás, amit a könyvtárban tölthet a gyerek olvasással, kutatással, leckeírással vagy ha ehhez nincs kedve, az ebédlőben beszélgethet.

Az „official class” bizonyos szempontból az osztályfőnöki órákra emlékeztetett, annak személyes jellege, kapcsolata nélkül. A tanár, aki az „osztályfőnök”, ugyanis az esetek döntő többségében nem tanítja azokat a gyerekeket, akikkel ebben a „hivatalos órában” találkozik. A feladata a jelenlét ellenőrzése, és a hirdetések ismeretése – részben az adott évfolyamra vonatkozó tudnivalók elmondása, az esetleges hivatalos papírok kiosztása majd beszedése, illetve a rend és a csend biztosítása, hogy az iskolarádióon keresztül érkező hirdetések is eljussanak a tanulókhöz. (Aki erről az óráról hiányzik, egész napos hiányzóként jelentik – bár minden egyes órán az adott szaktanár névsort olvas, és a jelenléti ívet le kell adni a dékáni hivatalban.)

Ez az óra minden nap az állampolgári esküvel kezdődik, amit a falon függő amerikai zászlóra szegezett tekintettel mondanak el a gyerekek. Az iskolai rend szigorú szabályokra épül – néhányuk logikus és érthető, mások esetlegesnek tűnnek. Érthető, hogy fegyver, bármilyen szűrő, vagy verekedésre használható eszköz nem lehet senkinél. Tilos a walkman és a beeper (személyi hívó) – az utóbbi a drogproblémák megelőzése miatt. Továbbá tilos az iskola épületében sapkát viselni. Nem sikerült kideríteni, miért. Állítólag az illem miatt, ami kissé nevelésnek tűnt, hiszen a gyerekek jelentős része az ajtóban nem engedi előre a felnőtteket és ritkán köszön, de úgy látszik, valahol el kell kezdeni a jómodor tanítását.

Iskolai rend

Az épületben való mozgás – biztonsági okokból – szintén szigorú szabályokhoz kötött. Biztonsági őrök vigyáznak a kapuban, és ellenőrzik a belépőket, továbbá ők teljesítenek szolgálatot a folyosókon is. A rövid szünet szintén a biztonság kedvéért van: a diákok még rövid ideig sem lehetnek felügyelet nélkül. A 4 perces szünet pontosan arra elég, hogy – meglehetősen gyors tempóban haladva – egyik teremről a másikba érjenek, ahol már várja őket a tanár. Minden óra másutt van – bár nincsenek szaktantermek – és minden órán más gyerekek tanulnak együtt. A nálunk hagyományos „osztály” nem létezik. Ha valakinek 6 órája van egy nap, nagy valószínűséggel 6 különböző diákcsoport tagja

– minden órán más-más gyerekekkel van együtt. Így azért jóval nehezebb másokkal összeszokni, barátkozni. Az órarend 1 félévre szól (a tantárgyat tanító tanár személye is), így bizony előfordul, hogy a gyerekek hónapok elteltével sem tudják biztosan egymás nevét. Jóval szűkösebb az alkalom az ismerkedésre, barátkozásra: a szünetekben szinte képtelenség beszélgetni – nemcsak a gyerekeknek. Ha a gyerek a tanárral akar beszélni valami olyan dologról, ami az órán történt, vagy abban a pillanatban tűnik halaszthatatlannak, szinte lehetetlen a helyzet, hiszen rohannia kell a következő órára, talán az épület másik felébe. Tanítási időn kívül azonban önképzőkör, sportolási lehetőség, zenekar, énekkar, klub várja a diákokat. Az is igaz, hogy minden csak az órára való megérkezésig sürgős (a késés ugyanis komoly fegyelmi vétség), a tanóra menete már korántsem olyan szent, hiszen a gyerek az ügyeit is jórészt ekkor intézi, és megpróbál kikérdzkedni a „guidance counselor”-höz a dékáni hivatalba vagy esetleg csak WC-re (ami az alagsorban van, tehát a szünetben képtelenség odáig eljutni).

Természetesen a diák csak külön kártyával hagyhatja el a termet – amit fel kell mutatnia, ha a folyosón a biztonsági őr megállítja –, és a tanári asztalon lévő papíron alá kell írnia a nevét, a távozás és érkezés idejét. Ezt a papírt – ellenőrzés céljából – a dékáni hivatal gyűjti a hiányzásokkal együtt.

Minden gyerek egy ún. „guidance counselor”-höz tartozik, (talán nevelési tanácsadóknak lehetne fordítani). Az ő munkája hasonlít leginkább az itthoni osztályfőnöki tevékenységhez: figyelemmel kíséri a diák tanulmányi előmenetelét, segít kiválasztani a fakultatív tárgyakat, tanácsot ad, milyen vizsgát a legcélszerűbb letenni a továbbtanulást elősegítő, ellenőrzi a hiányzásokat, a korreketálások megszervezésével segíti a tananyag pótlását hosszabb hiányzás esetén, tanácsot ad a legmegfelelőbb továbbtanulási lehetőség kiválasztásához. A gyerekek nagyon hallgatnak a véleményére, és minden ügyes-bajos dologgal hozzá fordulnak.

Számonkérés, értékelés

Az iskola – bár megengedi a többféle értékelést – többé-kevésbé ragaszkodik a teljesítmény százalékban kifejezhető méréséhez. Középszintű tanulmányaik során a diákoknak szóban sohasem kell számot adniuk tudásukról – felelés vagy szóbeli vizsga nincs, az órai munka, az órákon való „aktív részvétel” sem haladja meg a 3-4 összefüggő mondatot. Mivel írásban is jórészt feleletválasztásos, illetve „igaz-hamis” tesztet írnak (az utóbbi során az adott megállapításokról kell eldönteniük, megfelelnek-e a valóságnak vagy sem (esetleg két oszlopban lévő fogalmakat kell párosítaniuk egymással. (Ezen a módon ellenőrzik például a megtanított új szavakat – nem csupán idegen nyelvek esetén, hanem az anyanyelvükön is: nem feladat megmagyarázni vagy értelmezve mondatokba foglalni az új kifejezéseket.) Nem véletlen, hogy sok gyerek aktív szókinccse igen szegényes, kifejezőképességük – különösen írásban – nem túl magas színvonalú. Az egy témáról való összefüggő beszéd vagy fogalmazás nagyon nehéz és nem mindig sikerrel megoldott feladatnak számít.

A 65% alatti teljesítmény bukást jelent, fölötte ötösével változnak osztályzatok (tehát a bizonyítványban pl. 78% nincs) kivéve 90% fölött, ahol már egyesével jelölik a pontokat, bár 93 fölött gyakorlatilag elvéve akad osztályzat. A gyerekek többé-kevésbé el is fogadják a „Nincs tökéletes teljesítmény”, „95% fölött legfeljebb a tanár tudhatja az anyagot” és az ehhez hasonló tanári indoklásokat. Engem például védőn – a következményektől óva – figyelmeztettek a gyerekek, hogy 2 kiemelkedő teljesítményt nyújtó, hibátlan dolgozatokat ír, rengeteg külön munkát végző, intelligens tanítványnak nehogy 100%-ot adjak, „Hiszen azt úgysem engedi a dékán.” Engedte. Vagy nem vette észre. Vagy idegenségemnek köszönhetően tolerálta.

Az iskola rendkívül fontosnak tartja, hogy a szülők tudják, mi történik az iskolában, bizonyítja ezt a kiosztott fénymásolat (ld. a mellékletben), ami a szülőknek ad segítséget, hogyan készítsék fel gyermekeiket a tesztekre (vagy egyáltalán bármilyen feladatra, ami megméretést jelent).

Ennek egyik kulcsa, hogy a gyereken erősítse a pozitív énképet. Az egyik legnagyobb élményem nekem is ez volt: felnőtt és gyerek egyaránt azt hangoztatja (hisz pályás korától ezt sulykolják belé), hogy ő szép, jó és okos, fontos, hogy roppantul szeresse önmagát. Ez részben remek, mert segít a gyerekek elfogadni önmagát. Másrészt rémes, hiszen gyakran előfordul, hogy tudás, teljesítmény, vagy komoly emberi érték nincs mögötte. Ha valós értékítéletet nélkülöző, az önkritikát eleve elvető módszer, akkor komoly veszélyei vannak. Egyrészt bámulatos lehetőséget ad a gyerek kezébe, hogy fejlődése kiegyensúlyozott legyen. Másrészt viszont – ez már az iskola hibája – jelentős részük nem tanulja meg, hogyan kell élni (és nem visszaélni) ezzel az eszközzel.

Továbbá azt, hogy az esetek jelentős részében ez csak kifelé működő, elsajátított manír, bizonyítja a személyiségzavarnak, frusztrációnak és szorongásnak számos jele. (Primitív általánosításokat levonva: a felnőtt férfi lakosság jelentős része idegesen rágja a körmét.) De érdekes módon a „Think positive” („Gondolkodj pozitívan”) nagyon sokat segít.

Nem csupán a pozitív én-képről van szó – ez a világhoz való viszonyt is jelzi. Azt fogalmazza meg, mit kell tenni (hiszen valaminek a tagadása végül is nem cselekvés). Az iskola jelentős mértékben – ahol ez lehetséges – nem tiltásokat fogalmaz meg, hanem a megkövetelt normákat, cselekvést stb. Tehát például a „Ne egyél az órán!” helyett „A tízóraidat a szünetben edd meg!” felszólítással találkozik a gyerek a tanteremben.

Bár az iskola tudásanyagban egyáltalán nem terheli túl diákjait, nem különösebben csiszolja modorukat, viselkedésüket (szintén túlzásnak tűnő általánosítás, de igaz: a gyerekek jelentős része nem tud csukott szájjal enni, nem tud zsebkendőt használni – állandóan szipákolnak – problémát jelent a köszönés, az ajtóban való előreengedés –, mindezekkel a felnőttek is így vannak) – mégis sokat tanulnak. Csak egészen más dolgokat, mint a mi középiskoláink. Ismereteik jóval gyakorlatiasabbak – az életben való eligazodást segítik. A hivatalos papírok kitöltésétől kezdve az állásért való megjelenés, illetve beszélgetés (job-interview) fortélyain át a kérvények, ösztöndíj, segély és egyéb támogatásért való folyamodás szabályain át, a bankszámlanyitás és bankhitelkérés lehetőségéig minden, a „túléléshez szükséges” praktikus dolgot megtanulnak.

Magabiztosabbak, mint a mi hasonló korú gyerekeink. Igaz, jelentős részük már középiskolás korában (16-17 évesen kezdve) dolgozik. Nem nyáron vagy hétfőgén, hanem minden nap, délután 3-tól 8-ig – vagy tovább. Nem csoda, hogy az iskola háttérbe szorul, noha jelentős részük szeretne továbbtanulni.

A felnőttek helyeslik a délutáni munkavégzést, mert „felelősségérzetre nevel és pénz is lehet keresni, hogy ne szoruljanak a szülőkre” (a tévedések elkerülése végett, igen jó-módú szülőik esetében is szó van erről), és a gyerekek is természetesnek veszik.

Furcsa kettősség születik ebből: a diákok talán kevésbé vagy kevesebbet gyerekek, mint nálunk, de ugyanakkor gyakran infantilisebbek is – valahogy eltolódik a gyerekkor-felnőttkor határa, egymásba csúszik a kettő, és egyiket sem élük meg maradék nélkül. Gyerekek kevésbé játékosak és kreatívak (nem az ő hibájuk: kevés az erre nevelő feladat is – nem kell gondolkodni, kipróbálni magukat, csak le kell másolni, vagy még egyszerűbben a kiadott papírról csupán elolvasni be kell vágni a tudnivalókat) – minden gondolkodásra készítő feladatot több-kevesebb ellenállással, sőt heves tiltakozással fogadnak. Felnőttek viszont gyakran gyermekeg, amit némi szorongással élnek meg, hiszen nem ezt várják tőlük.

Íme a teljes szövege annak a kiadványnak, amit a szülőnek adnak:

Segítsen gyermekének, hogy fejlődjön a teszt-írásban

„Az amerikai gyerekeknek késznek kell lenniük arra, hogy az iskola első napjától kezdve tanuljanak. És természetesen a gyermekek iskolára való felkészítése a szülők történelmi felelőssége.” (George Bush elnök)

Teszt. Sokféle jelentéssel terhelt szó. Fontos ... valami, amivel törődni kell ... oly sokat jelenthet, hogy rossz előérzetet, féltelmet szül.

A tesztek fontosak, különösen az iskolás gyermekek számára. A teszt általános képességek mérésére képes. Befolyásolhatja az év végi osztályzatot.

Vagy, ha a tanulási képességeket méri, befolyásolhatja, hogy a gyermek milyen osztályba kerül az iskolában. Tehát fontos a tesztelésen való jó szereplés.

Ennek képessége egész életünk során segítségünkre lehet, gondoljunk csak a jogosítvány megszerzésére, a sportválogatokon való részvételre, vagy egy állásért való jelentkezésre. E képesség nélkül az ember súlyosan hátrányos helyzetbe kerülhet.

Az Ön gyermeke fejlesztheti ezen képességét. És Ön segíthet neki ebben. Nem kell mást tenni, mint kipróbálni a Tanulmányi Kutató és Fejlesztő Iroda (TKFI) által kifejlesztett egyszerű módszert. Ez a szórólap elmondja, miként.

Miért éppen teszt?

A gyermek számára nagy segítség, ha megérti, miért irat az iskola tesztek. És ha ismeri a tesztek különböző fajtáit. A teszt mérce. Az iskola az oktatás színvonalának mérésére majd fejlesztésére használja. Némely teszt arról tájékoztatja az iskolát, hogy erősíteni kell a kurzusokat vagy változtatni kell a tanítási módszereken. Mások összemérik a diákokat az iskolán, a tankerületen vagy városon belül. Valamennyi teszt meghatározza, hogy az ön gyereke milyen jól teljesít.

Ez igen fontos.

A legtöbb tesztet, amit gyermekének meg kell oldania, tanárai állítják össze. Ez azt jelenti, hogy a tanárok megtervezik a tesztek. Ezek kapcsolódnak össze a bizonyítványban kapott jegyekkel. Segítenek mérni a diák előmenetelét – a tanárnak és a tanulóknak egyaránt megmutatják, hogy a gyerek képes-e lépést tartani az osztállyal, szüksége van-e külön segítségre, vagy esetleg jóval társai előtt jár.

Gyermekeinek néha „minta-teszteket” is írnia kell. Ezek ugyanazon szabvány szerint mérik a diákok teljesítményét szerte az országban. Mindenkinek ugyanazt a tesztet kell megoldania ugyanazon szabályok szerint. Ez lehetőséget ad arra, hogy a diákok teljesítményét egymáshoz képest mérijék.

Érdeklődjön az iskolában!

Hasznos lehet, ha tudja az iskola szabályait és gyakorlatát, a mintateszteket illetve a teszt-eredményeket illetően. Kérdezze meg gyermeke tanárát vagy nevelési tanácsadóját, miféle tesztekkel kell gyermekének az év során megírnia – és érdeklődjék azok ütemezéséről is.

Még egy fontos dolog: néhány iskola gyakoroltatja a diákokkal a tesztek megírását. Ez segítséget nyújthat abban, hogy a gyerekek ismerősként kezeljék az utasításokat illetve magát a formátumot. Érdeklődjön meg, vajon az iskola állandóan biztosítja-e ezt a gyakorlati lehetőséget vagy csak az erre rászorulóknak ad módot.

A teszt-drukk megelőzése

A teszt miatti nyugtalanság hasznos. De a „teszt-drukk” már nem az. Utóbbi túlzott aggodalmat jelent, hogy jól teljesítsünk, és ez csapás lehet a diák számára. Azok a tanulók, akik vizsgadrukkban szenvednek, hajlamosak aggódni iskolai sikereik miatt, különösen azért, hogy jó eredménnyel szerepeljenek a tesztek alkalmával. Aggódnak a jövő miatt és túlságosan is önkritikusak. Ahelyett, hogy kihívásként élnék meg a siker lehetőségének ígérését, a kudarcotól félnek. Ezért nyugtalanodnak a tesztek, illetve saját képességeik miatt. Végül olyannyira felőrli őket ez, hogy alkalmatlannak érzik magukat a tesztre vagy a tananyagról való vélemény-nyilvánításra.

Az sem segít, ha azt mondjuk a gyerekeknek, nyugodjon meg, lazítson, gondoljon valami másra vagy hagyja abba az aggodalmaskodást. De léteznek módszerek a vizsgadrukk leküzdésére. Biztassa és vegye rá gyermekét a következőkre:

- Nyújtsa ki a tanulás idejét több napra vagy hétre. (A tudás elmélyítése hosszabb ideig tartó tanulási eredménye.) Értse meg az információt és kapcsolja eddig meglévő ismereteihez. Egnél többször ismétlje át a tanultakat. (Így a diák a vizsgaidőszakra felkészültebb érzé magát.)

- Ne magoljon a vizsga előtti este – a magolása fokozza az idegeskedést, ami gátolja a tiszta gondolkodást. Aludjon nyugodtan előző este. A pihenés, a torna és a bőséges reggeli éppolyan fontos a teszt megírása előtt is, mint bármely más tanítási napon.

- Figyelmesen olvassa el az utasításokat, mikor a tanár kiosztja a tesztet. Ha nem érti őket, kérje meg a tanárt, hogy magyarázza meg azokat.

- Nézze át gyorsan az egész tesztet, hogy lássa, milyen típusúak kérdések (feleletválasztás, párosítás, igaz/hamis, értekező fogalmazás), és ha lehetséges, nézze meg, hány pontot érnek az egyes feladatok. Ez segít a megfelelő tempó megválasztásában.

- Ha értékelő fogalmazást kell írni, először valamennyi kérdést olvassa el, a margóra jegyzeteljen: írja fel azokat a kifejezéseket, amelyek a válaszra vonatkoznak. Ezek segíteni fognak a válasz megfogalmazásában.

- Ha nem tudja a feleletet egy kérdésre, hagyja ki és menjen tovább. Ne töltsen az idejét az ezen való idegeskedéssel. Jelölje meg, hogy átolvasva feltűnjön, az adott kérdés válasza nélkül maradt. Ha a vizsga végén marad idő, vissza lehet rá/juk/ térni.

Mit igen és mit nem

Nagy segítségére lehet gyermekének, ha ezeket az „igen”-eket és „nem”-eket figyelembe veszi a tesztek kapcsán:

- Ne aggodalmaskodjon túlságosan gyermeke teszteredménye miatt. Ha túl nagy hangsúlyt fektet a teszteredményekre, ez nyugtalaníthatja a gyermeket.

– Bátorítsa gyermekét! Dicsérje mindazért, amit jól csinál. Ha jó érzéssel gondol önmagára, minden tőle telhetőt meg fog tenni. Azok a gyerekek, akik félnek a kudarctól, nagyobb valószínűséggel idegeskednek a teszt megírása közben, és nagyobb valószínűséggel hibáznak.

– Ne ítélje meg gyermekét egyetlen teszt eredménye alapján. A teszt-eredmények nem mérik tökéletesen mindazt, amit egy gyerek tudhat. Sok egyéb dolog is hatással lehet a teszt végeredményére. Például a gyereket befolyásolhatja a tantermi környezet, a tanár viselkedése és az, miként éri magát. Ne felejtse el, hogy egy teszt csak egy teszt.

– Kérse fel gyermeke tanárát, amilyen gyakran csak lehet, hogy a gyerek fejlődését megbeszélhessék. Kérje a tanárt, javasoljon olyan feladatokat, amelyeket otthon végezhetnek el, hogy a gyermek felkészüljön a tesztre, és fejlessze megértési képességét az iskolai munka során. A szülőknek és a tanároknak együtt kell működniük a gyerek javára.

– Bizonyosodjon meg arról, hogy gyermeke rendszeresen jár iskolába. Ne felejtse el, hogy a tesztek tükrözik a gyerek átfogón általános teljesítményét. Minél több erőfeszítést és energiát fektet a gyermek a tanulásba, annál nagyobb valószínűséggel nyújt jó teljesítményt a teszteken.

– Biztosítson nyugodt, kényelmes helyet az otthoni tanuláshoz.

– Bizonyosodjon meg arról, hogy gyermeke kipihent a tanítási napokon, különösen, ha tesztet kell írnia. Azok a gyerekek, akik fáradtak, kevésbé képesek figyelni az órákon és megfelelni a teszt követelményeinek.

– Biztosítson kiegyensúlyozott étrendet gyermeke számára. Az egészséges test egészséges, aktív elméhez vezet. A legtöbb iskola ingyenes reggelit vagy ebédet biztosít az anyagilag rászorulóknak. Ha úgy gondolja, gyermeke élhet ezzel a lehetőséggel, beszéljen az iskola igazgatójával.

– Lásza el gyermekét könyvekkel és folyóiratokkal, amiket otthon olvashat. Ha új anyagokat olvas, a gyerek új szavakat tanulhat, amik esetleg a teszteken is szerepelnek. Érdeklődjön gyermeke iskolájában az ajánlott olvasmányokról vagy kérjen tanácsot a közkönyvtárakban.

A teszt után

Fontos, hogy a gyerekek átismételjék a tesztben írottakat. Ez különösen igaz a tanár által összeállított teszt esetében. Sokat tanulhatnak a kijavított és leosztályozott tesztből. Megmutatja, mi okozott nehézséget számukra. Ez különösen fontos olyan tantárgyak esetében, ahol a tananyag egyik része a másira épül, például a matematikában. Azok a diákok, akik nem sajátították el a matematika alapjait, képtelenek lesznek törtekkel számolni, négyzetre emelni, megérteni az algebra stb. Beszélje meg a helytelen válaszokat gyermekével, és állapítsák meg, miért azt a választ adta. Néha a gyerekek félreértik a kérdés megfogalmazását, vagy rosszul értelmezik, mit kérdeznek tőlük. Lehet, hogy a gyerek tudta a helyes választ, de nem tudta hűsosan kifejezni.

Az is fontos a gyerek számára, hogy lássa, jól gazdálkodott-e a teszt írásakor az idejével, és vajon a találgatás jó ötletnek bizonyult-e. Ez segíthet, hogy a következő tesztre változtatassanak mindazon, ami szükséges.

Önök és gyermekének el kell olvasnia minden olyan megjegyzést, amit a tanár a tesztre írt. Ha bármely megjegyzést nem világos, a gyerek kérje meg tanárát, hogy magyarázza meg azt.

A TKFI tesztírási módszere gyermekek ezreinek segít országoszerint. Reméljük, az ön gyermekének is hasznára válik.

SAMU ÁGNES

Magyar-Francia Ifjúsági Alapítvány

Új kezdeményezés a francia nyelv tanításában Magyarországon

„A békés és egymást érteni akaró európai gondolkodóknak tudniuk kell: sorsunk ezentúl közös, s e közös létezés csak egy emberi léptékű politika újjáélesztésével válik lehetségessé. Kormányok és intézmények közötti ideális együttműködés sem oldhat meg önmagában minden problémát. Európának mindenekelőtt a különböző kultúrákat behálózó és országhatárokat átszelő személyes barátságokon alapuló kapcsolatrendszerrel kell válnia.” – vallja Marc Bubern strasbourgi egyetemi hallgató a Les enjeux de l'Europe című folyóirat felkérésére írt cikkében.

A személyes kapcsolat, a kölcsönös megértés nagyrészt a közös nyelven, annak megfelelő szintű ismeretén múlik. Ez utóbbi ma a közép-kelet európai régió egyik égető gond-